

Srbija: Mladić i status kandidata

Mihael Erke

Maj 2011.

Rizik kojem se vlada Srbije izlaže hapšenjem nacionalnog heroja Ratka Mladića bio je, odnosno jeste, izuzetno visok. Ovaj rizik je najpre lične, zatim političke prirode, a takođe dotiče i odnose Srbije prema Evropskoj Uniji.

Fiksacija na članstvo u Evropskoj Uniji može predstavljati opasan stav proevropske koalicije, jer se s jedne strane odluke Evropske Unije neretko zbog populističkih naklonosti većeg broja njenih članica teško mogu predvideti. S druge strane članstvo u Evropskoj Uniji ekonomski i socijalno-politički posmatrano predstavlja nešto kao posladnju slamku za koju vlada može da se uhvati.

Opasnost koju kriju takve nade ne leži samo u tome što one mogu da se izjalove, već i u tome što se članstvu u Evropskoj Uniji teži bez sopstvenog ekonomskog i socijalnog „projekta“. Članstvo se izgleda trenutno ne doživljava kao instrument koji će olakšati privredni razvoj zemlje, već kao *zamena* za taj razvoj.

Nacionalisti prigovaraju vladi i predsedniku Tadiću da u odnosima sa Evropskom Unijom odustaju od svojih pozicija, bez da za uzvrat dobiju nešto značajno. U pitanju je dakle trampa bez koristi. U stvarnosti Srbija predajom Mladića ne „žrtvuje“ ništa, već se prema rečima Borisa Tadića oslobađa „sramotne mrlje“, koja je niz godina trovala njene odnose sa ostatkom Evrope .

Da li je to bilo to?

Kada je pre dve i po godine Radovan Karadžić uhvaćen u Beogradu i izručen međunarodnom sudu u Hagu, Srpska Radikalna Partija je mobilisala 15.000 ljudi na protestnom okupljanju. Tim povodom ozloglašeni huligani su se sa policijom upustili u ulične borbe, koje su jednog demonstranta koštale života. Prema tadašnjim komentarima u medijima izručivanje Ratka Mladića bi prouzrokovalo daleko veće demonstracije. Karadžić je bio političar i stoga malo popularan. Mladić je bio popularniji, kao vojnik nije bio pod sumnjom za korupciju, kojoj su političari u Srbiji generalno izloženi; on je važio za nacionalnog heroja, a prema anketama 51 odsto Srba ne bi izručilo Hagu nekadašnjeg vrhovnog komandanta bosansko-srpske armije. Kada je Ratko Mladić uhvaćen, u Beogradu je održano nekoliko manjih protestnih skupova. Na Trgu Republike demonstranti su skandirali „Nož, žica, Srebrenica“ i „Borise (Tadić), spasi Srbiju i ubij se“ – ista parola koja je nekada na fudbalskim stadionima uzvikivana Slobodanu Miloševiću. U Novom Sadu je broj demonstranata bio nešto veći; nekoliko stotina je napalo zgradu državne televizije i sedišta Demokratske partije, ali je policija, isto kao i u Beogradu, mogla da ih drži pod kontrolom. Radikalna Partija Srbije je u Beogradu zakazala protestni skup za 29. maj, a klerikalno-fašistička organizacija Obraz se pridružila tom pozivu. Došlo je oko 10.000 ljudi, „nekoliko desetina“ predvodnika napalo je policiju, 100 osoba je bilo uhapšeno: I to bi bilo to. Hapšenje nacionalnog heroja Ratka Mladića izvelo je manje nasilnih demonstranata na ulice nego što je to bio slučaj prilikom hapšenja političara Karadžića, prilikom proglašavanja nezavisnosti Kosova, kada su (uz neintervenisanje tadašnjeg predsednika vlade, Vojislava Koštunice) napadnute američka i nemačka ambasada i za vreme parade ponosa oktobra 2010, kada je povređeno preko 150 policajaca. Želja jednog blogera „Hoću da vidim paljevinu i pljačke!“ se u prvom trenutku nije ispunila. Ako je suditi po izveštavanju medija, spontani protest koji se u Hrvatskoj razvio zbog presude Anti Gotovini, bio je znatno većih razmera od protesta Srba zbog hapšenja Ratka Mladića.

Da li to znači da je ekstremni srpski nacionalizam došao do svog prirodnog kraja? Radikalna partija, pre par godina najpopularnija partija u Srbiji, može prema rezultatima anketa da računa još samo na podršku pet procenata birača. Milošević je njihovog vođu Šešelja svojevremeno primio u vladu, kako bi pokazao svetu da Srbija ima da ponudi i nešto gore od njega. Vođa Srpske Napredne Stranke, koja je proizvod raskola među radikalima, je u jednoj od prvih reakcija, kako bi izbegao komentarisanje hapšenja Mladića, izjavljivao kako je „potpuno inenađen“, da „mnoga pitanja moraju biti razjašnjena“. Prilikom naredne reakcije obznanio je da bi i vlada koju bi on predvodio, takođe izručila Mladića. A mladićima u džemperima sa kapuljačama, iz Obraza ili Pokreta 1389, odnosno sa Zvezdinog i Partizanovog stadiona ovog puta nije uspelo da Beogradu uteraju strah u kosti.

Da li hapšenje Mladića predstavlja kraj proevropske vlade?

U komentarima međunarodnih medija moguće je posmatrati dva trenda koji se međusobno isključuju. S jedne strane se Boris Tadić slavi kao veliki pobednik. Sa druge strane se ne bez izvesne zlobe komentariše da je hapšenje Mladića usledilo baš u trenutku kada se Ketrin Ešton (Catherine Ashton) nalazila na putu za Beograd, kako bi, između ostalog, zatražila bolju saradnju sa haškim tribunalom. Samo nekoliko dana pre toga, glavni haški tužilac, Serž Bramerc (Serge Brammertz) je pretio da će pred Ujedinjenim Nacijama

prekoriti Srbiju zbog njene nedovoljne saradnje. I zaista, sukob Srbije sa međunarodnom i evropskom javnošću poslednjih godina na prvi pogled liči na igru pokera, u kojoj Srbija kad god se nađe u očajnom položaju iz rukava izvlači džokera, kako bi otklonila prigovore protiv njenog članstva u Evropskoj Uniji. Protivuslugu za Pakt o stabilizaciji i pridruživanju Evropskoj Uniji u leto 2008. predstavljalo je izručenje Radovana Karadžića; odustajanje od samostalne izjave pred Ujedinjenim Nacijama i započinjanje razgovora sa predstavnicima Kosova nagrađeno je preporukom Evropske komisije Evropskom savetu da primi k znanju zahtev Srbije za prijem u Evropsku Uniju. I hapšenje i izručenje Mladića se računa kao usluga, koja će se na jesen nagraditi dodelom statusa kandidata. Ovakvo posmatranje stvari implicitno pretpostavlja da su odgovorni u Beogradu svakog momenta znali gde su se nalazili navodni ratni zločinci, tako da su hapšeni uvek baš onda kada je to oportuno, tj. kada su mogli da predstavljaju ulogu u igri pružanja usluge i protivusluge.

Ovakvo gledište, međutim, ne otkriva koliki je bio, odnosno koliki i dalje jeste rizik kojem se srpska vlada izlaže bio. Ovaj rizik je najpre lične prirode. Ekstremni srpski nacionalizam je oslabljen, kako na političkoj sceni, tako i na ulici, što ne znači da u sprezi sa organizovanim kriminalom više ne bi bio u mogućnosti da organizuje atentat. U svakom slučaju, blogovi su puni pretnji smrću, koje su uperene protiv Tadića, ministra unutrašnjih poslova Dačića, pa čak i protiv Nikolića, a sećanje na Zorana Đinđića govori da ove pretnje, uprkos pozitivnim promenama koje su se odigrale nakon 2003. godine, treba shvatiti ozbiljno.

Osim toga, ovaj rizik je i političke prirode. Niko ne može da predvidi kako će se hapšenje i izručivanje Mladića odraziti na sledeće izbore. Ministar za rad, Rasim Ljajić, koji je zadužen i za saradnju sa Hagom, ukazao je na to da bi hapšenje Mladića proevropsku koaliciju moglo da košta pobede na sledećim izborima. To, međutim, nije mnogo verovatno. Za simboličnu nacionalno-političku predizbornu kampanju bili bi zainteresovani isključivo radikali, koji bi za nekoliko procenata mogli da povećaju udeo svojih glasača. Toga bi najviše trebalo da se plaši Srpska Napredna Stranka, koja je trenutno najveća opoziciona partija. Srpska napredna Stranka stoga neće pokazati interesovanje za to da slučaj Mladić postane tema predizborne kampanje. Vlast proevropske koalicije nije ugrožena time što je za vreme njenog mandata uhvaćen Mladić i izručen Hagu, već zato što nije uspela da izađe na kraj sa ekonomskom i socijalnom krizom u zemlji.

Treći rizik kojim se izlaže tiče se odnosa Srbije prema Evropskoj Uniji. Jedini uspesi koje vlada za protekle tri godine mandata može da prikaže su ustupci Evropske Unije: Pakt o stabilizaciji i pridruživanju, ukidanje viznog režima, prihvatanje zahteva za članstvom – i evo, izgleda da je i status kandidata nadomak ruke. Tokom nedavnih sukobljavanja oko prevremenih izbora Boris Tadić je istupio sa argumentom da bi pre sledećih izbora Srbiji trebalo da bude obezbeđen status kandidata (umesto da kaže: Do sledećih izbora potrebno je da se regularno završi tekući mandat). To znači da se proevropska koalicija u velikoj meri postavila u poziciju koja je zavisna od odluka čije se donošenje nalazi van njene kontrole, od odluka Evropske unije i njenih zemalja članica, za koje članstvo Srbije u sadašnjoj kriznoj situaciji neće biti od prioritetnog značaja. Stoga nije izvesno da će Srbiji u oktobru zaista biti odobren status kandidata. Možda će biti postavljeni novi preduslovi, kao što je izručenje sada već poslednjeg navodnog ratnog zločinca Gorana Hadžića (što je Hrišćansko-demokratska Unija (CDU) zahtevala u svojoj izjavi za štampu povodom Mladićevog hapšenja); ili dodatni ustupci u sporu oko Kosova, pravosuđe čisto kao suza, država bez korupcije.

Status kandidata doduše u prvom redu predstavlja simboličan uspeh, on materijalno ne predstavlja ništa više od nešto veće količine sredstava iz IPA fondova i nejasne naznake o početku pregovora. Ukoliko ovaj status, međutim, ne bude odobren, to bi bilo predstavljeno kao težak poraz proevropske koalicije i Nikoliću bi bio otvoren put do državnog vrha – rezultat koji bi ova koalicija sa svojom fiksacijom na Evropsku Uniju sama prizvala. Evropskoj komisiji i šefovima država i vlada u zemljama članicama vladavina Nikolića (na žalost!) jedva da će da poremeti san.

Fiksacija na Evropsku uniju kao zamena za politiku – ili kao sredstvo za samocivilizovanje?

Fiksacija na članstvo u Evropskoj Uniji može predstavljati opasan stav proevropske koalicije, jer se s jedne strane odluke Evropske Unije neretko zbog populističkih naklonosti većeg broja njenih članica teško mogu predvideti. Evropska Unija momentalno nije u mogućnosti da Grčku koja je u finansijskom pogledu izuzetno zavisna od članica Evropske Unije navede na stav koji je predusretljiviji prema Makedoniji. Hoće li Evropska Unija uspeti da navede Holandiju, u čijoj vladi se nalazi i desničarski populist, da se založi za članstvo Srbije? S druge strane članstvo u Evropskoj Uniji ekonomski i socijalno-politički posmatrano predstavlja nešto kao posladnu slamku za koju vlada može da se uhvati. Uspeši na putu približavanja Evropskoj Uniji prikrivaju to da je inače jedva moguće prikazati neke uspehe. Zemlja koja se nalazi pod tutorstvom MMFa svoje ekonomske i socijalne probleme teško da će moći da prevaziđe sopstvenim snagama, tako da mnogi integraciju u Evropsku Uniju mešaju sa velikodušnom pomoći spolja, bilo u vidu zvaničnih strukturnih i drugih fondova, bilo u vidu privatnih direktnih investicija.

Opasnost koju kriju takve nade ne leži samo u tome što one mogu da se izjalove, već i u tome što se članstvu u Evropskoj Uniji teži bez sopstvenog ekonomskog i socijalnog „projekta“. Članstvo se izgleda trenutno ne doživljava kao instrument koji će olakšati privredni razvoj zemlje, već kao *zamena* za taj razvoj.

Integracija u Evropsku uniju za Srbiju ne predstavlja samo ekonomski napredak i bolju socijalnu situaciju, ona predstavlja i političko samocivilizovanje države, koja je dugi niz godina važila za pariju i kao takva i bila tretirana. Tokom međunarodne izolacija bilo je moguće da se održi etničko-nacionalistička politička kultura, iz koje su proistekli ratovi devedesetih godina – makar i u sve većoj meri oslabljena. Vladajuća koalicija očigledno ne bez realizma polazi od toga da je Srbiji i na ovom političkom putu potrebna podrška spolja, kako bi uključivanje u evropske strukture moglo da oslabljene, ali još uvek budne demone prošlosti drži u šahu.

Nacionalisti prigovaraju vladi i predsedniku Tadiću da u odnosima sa Evropskom Unijom odustaju od svojih pozicija, bez da za uzvrat dobiju nešto značajno. U pitanju je dakle trampa bez koristi. U stvarnosti Srbija predajom Mladića ne „žrtvuje“ ništa, već se prema rečima Borisa Tadića oslobađa „sramotne mrlje“, koja je niz godina trovala njene odnose sa ostatkom Evrope. Hapšenje Mladića predstavljalo je dodatni korak napred – čak i ukoliko ne usledi protivusluga od Evrope.

O autoru

Dr Mihael Erke (Michael Ehrke) direktor Fondacije Fridrih Ebert u Srbiji i Crnoj Gori.

Impresum

Friedrich-Ebert-Stiftung | Odeljenje za srednju i istočnu Evropu
Hiroshimaastraße 28 | 10785 Berlin | Deutschland

Odgovorna osoba:

Dr Ernst Hillebrand, načelnik, Odeljenje za srednju i istočnu Evropu

Tel.: ++49-30-269-25-7726 | Fax: ++49-30-269-35-9250

<http://www.fes.de/international/moe/>

Porudžbine/Kontakt:

info.moe@fes.de